

Юридичні науки

УДК 343.92

Фаркаш Ярослав Володимирович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Фаркаш Ярослав Владимирович

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Farkash Yaroslav

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Гальцова Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ЩОДО ВПЛИВУ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ НА
КРИМІНОГЕННУ СИТУАЦІЮ В ДЕРЖАВІ
О ВЛИЯНИИ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ОГНЕСТРЕЛЬНОГО ОРУЖИЯ НА
КРИМИНОГЕННУЮ СИТУАЦИЮ В ГОСУДАРСТВЕ
ABOUT THE EFFECT OF THE LEGALIZATION OF FIREARMS ON
THE CRIME SITUATION IN THE STATE**

Анотація. В статті розглянуто міжнародний досвід легалізації вогнепальної зброї та вилучення її з цивільного обігу в аспекті впливу на криміногенну ситуацію в країні. Досліджені супутні наслідки легалізації вогнепальної зброї.

Ключові слова: легалізація вогнепальної зброї, структура злочинності, кореляційний зв'язок.

Аннотация. В статье рассмотрен международный опыт легализации огнестрельного оружия и изъятия его из гражданского оборота в аспекте влияния на криминогенную ситуацию в государстве. Исследованы сопутствующие последствия легализации огнестрельного оружия.

Ключевые слова: легализация огнестрельного оружия, структура преступности, корреляционная связь.

Summary. The article describes the international experience of legalization of firearms and withdrawing them from the civilian circulation in terms of their effect on the crime situation in the state. The concomitant consequences of the legalization of firearms are investigated.

Key words: legalization of firearms, criminality structure, correlation.

Наявність права на зброю у цивільного населення обґрунтовується, насамперед, природним та невід'ємним правом кожної людини на самозахист від злочинних посягань, наприклад, у штаті Вісконсин (США) існує обов'язок громадян мати зброю для самооборони, а також історичними та географічними особливостями територій певних держав, наприклад, на островах архіпелагу Шпіцберген (Норвегія) через небезпеку піддатися нападу з боку полярних ведмедів [1], використанням її для полювання, обов'язком нести військову службу тощо. Метою легалізації зброї є забезпечення права людини на самозахист від протиправних посягань, але найбільший вплив на криминогенну ситуацію в країні здійснює легалізація саме короткоствольної вогнепальної зброї, оскільки вона за притаманними їй характеристиками якнайкраще забезпечує виконання поставленої цілі.

Вплив легалізації зброї, а саме надання цивільному населенню права на володіння вогнепальною зброєю, зберігання, приховане носіння і

застосування її у передбачених нормативно-правовими актами випадках, на криміногенну ситуацію в країні є досить неоднозначним. В практиці зарубіжних країн чітко простежуються кореляційний зв'язок між цими двома явищами, однак дійти єдиного висновку стосовно позитивної (зменшення кількості злочинів) чи негативної (збільшення кількості злочинів) динаміки злочинності внаслідок такого взаємозв'язку з високим ступенем вірогідності не є можливим з огляду на те, що кожна країна має свої власні особливості. Складність прогнозування наслідків є однією з основних причин того, що питання доцільності легалізації зброї в Україні залишається не вирішеним.

Серед чинників, які урізноманітнюють практику та наслідки легалізації зброї виділяють такі: якість та деталізація нормативно-правового забезпечення, соціокультурні цінності суспільства, структура суспільства, традиції та звичаї, ступінь правової свідомості суспільства, ступінь поширення правового нігілізму та антисуспільної спрямованості серед членів суспільства, структура злочинності, корупція, «культура» володіння зброєю, доступність зброї, насиченість суспільства зброєю.

«Культура» володіння зброєю – це сформована у суспільстві на основі загальних правил поведінки практика безпечного поводження зі зброєю. Основними елементами «культури» володіння зброєю є обачливе ставлення та виправдане застосування. Відсутність або недостатність попередньої практики поводження зі зброєю зумовлює збільшення кількості випадків порушення правил зберігання та носіння, легковажного застосування зброї, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості або смерті внаслідок необережного поводження зі зброєю.

Доступність зброї – реальна здатність населення набути у власність легалізовану зброю та боєприпаси до неї. Доступність зброї визначається співвідношенням між її ціною та купівельною спроможністю населення,

процедурою, вимогами до особи, яка виявила бажання набути у власність зброю, та складністю їх виконання.

Наприклад, розглянемо на прикладі деяких країн світу результати наявності вогнепальної зброї в обігу серед цивільного населення, перебування в обігу та вилучення її з обігу.

Світовим лідером у володінні населенням вогнепальною зброєю за даними The Small Arms Survey 2018 сьогодні є США з показником 120,5 одиниць цивільної вогнепальної зброї на 100 осіб. В Ємені ця цифра становить 52,8, в Чорногорії – 39,1, в Канаді – 34,7, в Фінляндії – 32,4 [2, с. 4]. Водночас найвищий рівень умисних убивств на душу населення, як не дивно, не в США, а в Гондурасі. На 100 тис. чоловік там припадає 91,6 умисних убивств на рік, в Сальвадорі – 69,2, в Кот-д'Івуарі – 56,9, в Ямайці – 52,2. Для порівняння в США цей показник становить 4,2 умисних убивств на рік, в Ємені – 4,2, в Чорногорії – 3,5, в Канаді – 1,6, в Фінляндії – 2,2 [3]. Зброю легалізовано як у США, так і в Гондурасі, однак показники умисних убивств в цих країнах суттєво відрізняються. З цього можна зробити висновок, що легалізація зброї для цивільного населення не впливає на кількість умисних убивств. Проте такий висновок не є правильним з огляду на те, що за останніми підрахунками, всього лише 2,05% населення Гондурасу володіє зброєю легально, водночас кількість нелегальної зброї оцінюється в 850 тис. одиниць. Зрозуміло, що порівняння показників США та Гондурасу є досить умовним, адже різниця між цими двома країнами разюча, хоча б за кількістю наявної зброї. Варто зазначити, що легальна зброя набагато рідше застосовується для вчинення злочинів оскільки вона є зареєстрованою на особу власника і дані про неї є в кулегільзотеці або інших базах даних. Тому при вчиненні злочину з легальної зброї злочинця набагато легше знайти, що у свою чергу є одним із стримуючих чинників від вчинення злочину. Комплексне зіставлення показників кількості зброї та кількості умисних убивств за

вищенаведеними статистичними даними таких країн, як США, Ємен, Чорногорія, Канада, Фінляндія все ж таки свідчать про деяку закономірність, а саме про зворотній кореляційний зв'язок між кількістю зброї та кількістю умисних убивств.

У США вогнепальну зброю найчастіше використовують для самооборони від посягань проти життя і здоров'я особи, власності. Так, щорічно в США відбувається понад 2,5 млн. випадків застосування зброї для самозахисту (в т. ч. і без пострілів). З цією метою зброя в країні застосовується в 60 разів частіше, ніж для вчинення злочинів, при чому в більшості випадків (80%) справа обмежується «психологічною» контратакою на злочинця, без його вбивства або поранення [8, с. 280].

Одним із можливих наслідків легалізації вогнепальної зброї є збільшення кількості злочинів вчинених з перевищенням меж необхідної оборони.

У США кількість загиблих від вогнепальної зброї на 100 тис. осіб у середньому складає 11,3. За даними Бюро з контролю за оборотом алкоголю, тютюну і зброї (BATF) США, 93% зброї, застосовуваних злочинцями як знаряддя вчинення кримінального посягання, придбані нелегальним шляхом [8, с. 280]. Порівнюючи статистичні дані штатів, в яких дозволене та заборонене володіння зброєю, за 2007 рік на 100 тис. жителів у столичному окрузі Колумбія було зареєстровано 30,8 убивств із застосуванням вогнепальної зброї, у Вірджинії – 5,3, у Вермонті – 1,9. Хоча в Колумбії заборонено володіння зброєю, її купівля, продаж чи ввіз з інших штатів та, навіть, існують місця де зі зброєю заборонено перебувати навіть працівникам поліції. Однак в окрузі рівень убивств у 6 разів вищий, ніж у сусідній Вірджинії, де кожен громадянин, досягнувши 21 року і пройшовши спеціальні курси вартістю 50 дол. США, має право на короткоствольну зброю. У штаті Вермонт, у якому дозволяється будь-яка

вогнепальна зброя, рівень убивств у 15 разів менший, ніж в окрузі Колумбія [9, с. 116].

Показовим також є наступний історичний факт. Міське управління м. Кеннесо, штату Джорджія зобов'язало кожну сім'ю мати хоча б одну одиницю вогнепальної зброї. Після того як Закон набув чинності 1982 року, кількість злочинів проти особи в м. Кеннесо скоротилося на 74% порівнюючи з 1981 роком, а 1983 року – ще на 45% порівнюючи з 1982-м роком, і з того часу залишається низькою. За період з 1980 по 2000 роки у місті було скоєно лише одне убивство із застосуванням вогнепальної зброї. Рівень злочинності в місті знизився тільки від усвідомлення того факту, що більшість жителів мають зброю [9, с. 116].

Чисельні дослідження як вітчизняних, так і закордонних науковців визначають про наявність взаємозв'язку між рішенням злочинця вчинити напад та очікуванням ним можливості опору з боку жертви. Чим вища ймовірність опору – тим менша реальність нападу [1]. Усвідомлення особою потенційної загрози збройного опору як реакції на протиправне посягання в більшості випадків нівелює його злочинну мотивацію, адже викликає страх за своє здоров'я та життя, тобто стимулює появу інстинкту самозбереження. Поряд з цим, вільний обіг, носіння та можливість застосування травматичної зброї такого впливу на свідомість особи не здійснює. Пов'язано це з тим, що вона вважається більш безпечною, адже в більшості випадків не може спричинити летальні наслідки. Наприклад, при потраплянні у скроню, в око, а в деяких випадках і в серце, людина може загинути від гумової кулі. Тому, ризик зазнати тілесні ушкодження є недостатнім для повної ліквідації злочинної мотивації в особи. Наслідки застосування вогнепальної зброї є більш серйозними, що зазвичай спонукає особу відмовитись від протиправного посягання. Як наслідок, в залежності від особливостей країни, структура злочинності змінюється, прослідковується тенденція до зменшення кількості насильницьких,

насильницько-корисливих та корисливих злочинів. Наприклад, у США, у штатах, в яких дозволено носіння зброї, рівень насильницьких злочинів, за даними Федерального бюро розслідувань, на 22 % менший, аніж у середньому по країні, рівень вбивств – на 33%, грабежів – на 37%, тяжких тілесних ушкоджень – на 14% порівнюючи з тими штатами, в яких приховане носіння зброї заборонено [4].

Враховуючи вищевказане, можна зробити висновок, що наявність зброї у населення, яке поєднане з достатнім рівнем «культури» володіння та насиченістю зброєю дає можливість ефективно протистояти протиправним посяганням або відвертати більш негативні наслідки, що в цілому може позитивно впливати на «ціну» злочинності, в аспекті поступового зменшення побічної, або непрямой, шкоди.

У Європі Швейцарія є найбільш «озброєною», оскільки 29% населення має зброю [5]. У Швейцарії громадяни з 18 років мають право набувати у власність зброю, але не тільки цивільну, а ще й військову. Окремо громадянин повинен мати дозвіл на носіння вогнепальної зброї, якщо він обґрунтує це необхідністю самозахисту або захисту інших людей. Разом з цим у Швейцарії один з найнижчих рівнів злочинності у світі. Головна проблема Швейцарії полягає в рівні самогубств серед населення, саме з використанням вогнепальної зброї (90% від усіх самогубств). Після досліджень вчених, які встановили залежність самогубств від наявності зброї, була проведена реформа. Внаслідок змін у кількості службовців та зменшення кількості зброї у населення кількість самогубств зменшилась в три рази [6, с. 75].

В Естонії короткоствольну зброю легалізували у 1992 році, і за період з 1992 по 1999 роки було зареєстровано зниження рівня злочинності на 80%. У Молдавії з моменту легалізації вогнепальної зброї знизився рівень злочинності на 50%. У Польщі після надання можливості громадянам купувати та носити пістолети та револьвери рівень

злочинності зменшився на 34%. У Прибалтиці після аналогічного дозволу рівень злочинності зменшився на 40%, у Словенії – на 50%. При цьому число вбивств у всіх випадках зменшилося практично однаково – на 20 – 22% [1]. Наведені статистичні дані свідчать про те, що поширена серед представників державної влади та науковців думка «чим більше зброї, тим більше злочинності» на практиці не завжди підтверджується.

Існує ряд країн, в яких до певного часу була легалізована вогнепальна зброя, але потім була заборонена та вилучена з цивільного обігу. Так, Австралія довгий час ліберально ставилася до цивільного обігу зброї, але через резонансні масові вбивства з використанням вогнепальної зброї, кількість яких зростала, а число жертв збільшувалось після кожного масового розстрілу. Тому з 1996 року у країні діє заборона на купівлю зброї. Як наслідок, зменшилась кількість убивств та самогубств з використанням вогнепальної зброї [7, с. 1023], однак кількість озброєних пограбувань за вісім років дії закону виросла на 59%. У Сідней після роззброєння населення урядом кількість озброєних грабежів зросла за рік на 160%. Уряд Великої Британії в 1997 році заборонив вільне володіння вогнепальною зброєю. Злочинність з використання зброї зросла більше ніж на 100%. З 1997 по 2003 роки кількість злочинів із застосуванням насильства зросла на 88%; озброєних нападів на 101%; згвалтувань – на 105%; вбивств – на 24%. Введення жорстких обмежень на придбання зброї в Канаді призвело до різкого зростання злочинності за короткий час на 45% [1]. Отже, вилучення вогнепальної зброї з цивільного обігу впливає на структуру злочинності. Загалом прослідковується тенденція до збільшення кількості насильницьких, насильницько-корисливих та корисливих злочинів, рівня злочинності в цілому. Такий зв'язок можна охарактеризувати як прямий кореляційний.

На нашу думку, враховуючи вищесказане, досвід інших країн світу щодо легалізації вогнепальної зброї в більшості випадків можна визнати

позитивним в аспектах більш широкого гарантування права на самозахист, зменшення рівня злочинності, впливу на структуру злочинності. Поряд з цим, спрогнозувати наслідки легалізації вогнепальної зброї в Україні досить складно, адже в Україні практично відсутня «культура» володіння зброєю, існує висока ймовірність зловживань з боку посадових осіб у цій сфері, поширення нових корупційних схем. Слід також звернути увагу на деякі умови щодо отримання права на володіння, зберігання і носіння вогнепальної зброї. Це досягнення 21-річного віку громадянином, який виявляє бажання реалізувати право на зброю; проведення комплексного медичного огляду висококваліфікованими лікарями; відсутність незнятої чи непогашеної судимості; наявність відповідного дозволу, виданого уповноваженими суб'єктами.

Література

1. Фріс П. Л. Право громадян на зброю – pro et contra»: про право громадян на володіння бойовою вогнепальною зброєю [Електронний ресурс] / П. Л. Фріс. – 2016. – Режим доступу: http://protokol.com.ua/ua/pravo_gromadyan_na_zbroyu_pro_et_contra_pro_pravo_gromadyan_na_volodinnya_boyovoyu_vognepalnoyu_zbroeyu/.
2. Karp A. Estimating global civilian-held firearms numbers / Aaron Karp. // The small arms survey. – 2018. – С. 3–4.
3. Intentional Homicide Victims [Електронний ресурс] / United Nations Office On Drugs and Crime Statistics Online. – Режим доступу: <https://dataunodc.un.org/crime/intentional-homicide-victims>.
4. Бусол О. Зарубіжний досвід легалізації вогнепальної зброї та можливість запровадження на території України [Електронний ресурс] / О. Бусол. – 2016. – Режим доступу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&i

[d=2757:zarubizhniy-dosvid-legalizatsiji-vognepalnoji-zbroji&catid=8&Itemid=350](http://www.inter-nauka.com/?d=2757:zarubizhniy-dosvid-legalizatsiji-vognepalnoji-zbroji&catid=8&Itemid=350).

5. Десятка країн з найбільш лояльним збройовим законодавством [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу: http://zbroya.info/uk/blog/3906_desiatka-krayin-z-naibilsh-loialnim-zbroiovim-zakonodavstvom/.
6. Цивільна зброя в Україні: міфи та реальність. Українська дійсність і міжнародний досвід легалізації та контролю / Г. Ф. Гергега, О. О. Зарубінський, Б. М. Петренко, Р. В. Старовойтенко. – Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2015. – 152 с.
7. Чорнобривець Р. Є. Щодо доцільності легалізації вогнепальної зброї для самозахисту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду / Р. Є. Чорнобривець // "Молодий вчений". – 2017. – №11. – С. 1022–1025.
8. Шуміленко С. М. Проблеми легалізації зброї як засобу протидії її незаконному обігу / С. М. Шуміленко // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – №5. – С. 278–280.
9. Колосок А. М. Легалізація зброї як каталізатор розвитку соціальної відповідальності суспільства / А. М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №11. – С. 113–118.